

23.10. 2023

Til: postmottak@lmd.dep.no
maria-finne.krekling@lmd.dep.no

Innspill til hvordan øke selvforsyningsgraden.

Vi viser til invitasjon av 05.10. 2023 fra Landbruks- og matdepartementet (LMD) med møte og innspillmuligheter på tema selvforsyningsgrad. Naturvernforbundet gir med dette skriftlig innspill på utfordringene.

I årene framover må verden søke løsning på en rekke store utfordringer. Vi må begrense de menneskeskapte klimaendringene, tap av naturmangfold og miljøskadelig forurensing. Samtidig må vi produsere tilstrekkelig mat til en voksende verdensbefolkning på en sosialt bærekraftig og rettferdig måte.

De nevnte problemfeltene både berører og brynes mot hverandre. Det som er riktig i møtet med klimaendringene kan noen ganger vise seg skadelig for naturmangfoldet. Løsningene på klima-, natur- og miljøalvoret kan tidvis være krevende å avstemme mot behovet for effektiv matproduksjon.

Like fullt må de ulike utfordringene løses samtidig og helst i samspill med hverandre. Aldri på bekostning av hverandre.

Jordbruket vil spille en viktig rolle i dette arbeidet. Dets viktigste oppgave er å bidra til matsikkerhet, som av FN defineres på følgende måte: «Matsikkerhet eksisterer når alle mennesker til enhver tid har fysisk og økonomisk tilgang til nok og trygg mat for et fullgodt kosthold, som møter deres ernæringsmessige behov og matvarepreferanser som grunnlag for et aktivt liv med god helse.» Matsikkerhet sees som en menneskerettighet og er nedfelt i FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Etter hvert som klimaendringer, tap av naturmangfold og forurensing i ulike former undergraver mulighetene for effektiv matproduksjon, samtidig som befolkningsveksten medfører press i retning økt produksjon, blir *selvforsyning* som en del av matsikkerheten stadig mer aktualisert og diskutert.

The World Resources Institute fremholder alle lands ansvar for å utnytte sine muligheter for å sikre tilstrekkelig matproduksjon for fremtiden. I en urolig verden kan selvforsyning også være en viktig del av en beredskapsplan. Jordbruket skal ikke bare bidra til nok mat, men også til at maten er trygg og bidrar til god folkehelse.

Naturvernforbundet vil forøvrig understreke at også sjømat er mat, og at denne sektoren bidrar i betydelig grad til selvforsyningen i Norge. Et mer bærekraftig fiske, og havbruk basert på tang og tare, uten avhengighet av importert for og store mengder diesel, vil sammen med robuste bestander og godt forvaltede havområder også styrke robustheten i forsyningsikkerheten på dette området.

Innspillene er forøvrig fokusert på jordbrukets rolle.

Maten må produseres på en mer klima-, natur- og miljøvennlig måte. Som andre samfunnssektorer må jordbruket bidra til redusert utslipp av klimagasser. Samtidig må matproduksjonen tilpasses de utfordringer som klimaendringene fører til, som tørke og ekstremnedbør. Det er også viktig at maten produseres på en måte som forhindrer forurensing og tap av biologisk mangfold og bidrar til opprettholdelse av naturtyper som er viktige for truede arter. Nesten en tredjedel av de truede artene i Norge finnes i dag i kulturlandskap, og en rekke naturtyper betinget av slått og beite er rødlistede.

I løpet av kort tid vil Norge få nye kostråd. Basert på det vitenskapelige grunnlagsar eidet bør disse anbefale en større reduksjon i kjøttforbruket og en tilsvarende økning av mengden plantebasert mat. Det vil kreve politikk for å oppnå en slik dreining i tilstrekkelig grad, men trenden i retning av mer vegetarisk kosthold er allerede tydelig. En slik endring i kostholdet åpner muligheter for reduserte klimagassutslipp, mindre forbruk av kraftfôr og nitrogengjødsel, samtidig som avhengigheten av importert mat og kraftfôr kan reduseres, men må møtes med politikk for en tilsvarende omlegging av produksjonen, slik at selvforsyningsgraden økes og ikke svekkes.

Videre vil mindre fokus på volumproduksjon av kjøtt i Norge muliggjøre mer bruk av ekstensiv beitebruk i utmark og naturbeitemark med sikte på å ivareta kulturlandskapet. Derfor må vi også snakke om hvilke typer kjøtt vi spiser, og hvordan drøvtyggere som sau og storfe kan brukes positivt for naturmangfoldet.

Naturvernforbundets jordbruksutvalg har nylig utarbeidet en rapport om hva som er dagens situasjon for jordbruket i Norge, hva jordbruket i Norge produserer, hva vi importerer – samt de fordelene for natur, klima og selvforsyning som kan oppnås gjennom en endret jordbrukspolitikk.

Foreløpig har vi definert noen punkter for et bedre, mer natur-, miljø- og klimasmart jordbruk som også vil bidra til bedre selvforsyning:

- Nye kostholdsråd for Norge bør basere seg på et økt forbruk av lokalprodusert mat, mindre og bedre kjøtt, mer plantebasert mat og mer villfanget fisk.
- Naturvernforbundet vil oppfordre regjering, helse- og landbruksmyndigheter om å opprette en kommisjon for endring av kosthold og endring av norsk jordbruk, slik at de nye kostholdsrådene gir et mer natur- og klimavennlig jordbruk, økt selvforsyning og bedre folkehelse.
- Matsvinn må reduseres gjennom en variert rekke tiltak. Lokale ordninger for omsetning av mat må stimuleres og gis gode betingelser.
- Importvernet må brukes aktivt for å sikre bruk av norske ressurser, også på grønnsaksområdet.
- Staten må legge til rette for at nye produsenter av potet, grønnsaker, frukt og bær får markedskanaler slik at det økte forbruket av plantebasert mat dekkes av nye norske produsenter.
- Statlige tilskudd må sikre variert bruksstruktur og matproduksjon over hele landet, heller enn å prioriteres til stordrift.
- Matjord der det kan dyrkes korn, belgvekster, grønnsaker, poteter, frukt og bær må prioriteres til dette. Grasproduksjon på slike arealer bør bare være aktuelt der det er nødvendig for vekstskifte og jordstruktur.

- Kombikua (kombinert melk- og kjøttproduksjon) må være hjørnesteinen i storfeproduksjon, og flere av disse enn i dag må ut på utmarksbeite.
- Kjøttproduksjonen må tilpasses reduksjon av kjøttforbruket i Norge. Reduksjon i kjøttforbruk skal imidlertid ikke gå på bekostning av beiting på naturbeite/utmark, noe som er nødvendig for å ivareta og restaurere biologisk verdifulle naturbeitemarker. Endring i ytelse, vridning mot kombinasjon av melk- og kjøttproduksjon, økt andel beite og utmarksfôr tilsier at antall drøvtyggere ikke bør reduseres tilsvarende reduksjonen i forbruket av rødt kjøtt.
- Husdyrholdet må baseres på lokalprodusert fôr og kravet til spredeareal må håndheves strengere.
- Det må satses på seterdrift slik at antall setrer øker, særlig der dette bidrar til oppretholdelse av det artsrike kulturlandskapet.
- Ekstensiv arealbruk og utnytting av lokale ressurser framfor intensiv produksjon åpner for mindre tilførsel av mineralgjødsel og mindre bruk av kraftfôr. Et husdyrhold med lavere ytelse per dyr vil gi økt interesse for beiting. Dette gjør at utmarksbeiter, grasarealer, gårdsbruk og arbeidsplasser kan opprettholdes.
- Matjord må ikke bygges ned, og jordbruksarealer må holdes i hevd.
- Bruk av fangvekster og kantsoner bør økes kraftig.
- Økning i tilskuddsordninger til skjøtsel og restaurering av kulturlandskap, slåttemark, naturbeitemarker, hagemarker, kystlyngheier og høstingsskoger.
- Artsrike kantsoner og åkerholmer må inkluderes i skjøtselstilskudd, og det må sikres sammenhengende nettverk av livsområder for pollinerende insekter.
- Det må bli krav om bredere kantsoner langs vassdrag og driftsformer som hindrer avrenning og tap av næringsstoffer (f.eks. unngå høstpløying, stripespreder, gjødselplanlegging, fangdammer).
- Mengden nitrogengjødsel bør reduseres, bl.a. med mer kløverdyrking i dyrket eng.
- Naturbeitemark må få en handlingsplan.
- Det må vedtas flere utvalgte naturtyper og prioriterte arter knyttet til semi-naturlige naturtyper.
- Det må etableres flere «Utvalgte kulturlandskap».
- Krav om raskere og bedre kartlegging av alle verdifulle semi-naturlige naturtyper (også beiteskog selv om den ikke lenger står på rødlista) og lokaltilpassede, fagbaserte skjøtselsplaner for verdifulle lokaliteter.
- Myr må ikke nydyrkes. Mislykkede oppdyrkingsprosjekter må avvikles og restaureres tilbake til våtmark.
- Biogassproduksjon fra husdyrgjødsel og karbonlagring i form av f.eks. biokull må få økt støtte.
- Tak og vegger på landbruksbygg bør benyttes til solenergi, men ikke dyrka mark dersom dette går på bekostning av matproduksjonen.

- Markeds- og tilskuddsordningene for økologisk jordbruk må bedres og tiltak settes inn for å øke etterspørselen etter økologisk mat slik at 25% av jorda drives økologisk i 2030.

Det vil være avgjørende at tiltakene ses på samlet for å oppnå en optimal samlet virkning for et mer natur-, miljø- og klimasmart jordbruk. For å få til en omlegging til et mer bærekraftig og framtidsrettet jordbruk er det avgjørende at ny, villet vridning av produsjonen er særlig bredt og faglig godt forankret både med hensyn på økonomi, jordbruk, natur og klima.

Mvh
Naturvernforbundet

Truls Gulowsen

Leder

Arnodd Håpnes

Fagleder naturmangfold